

ТРОЛІНГ В УКРАЇНСЬКОМОВНИХ МЕДІА: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Єльнікова Наталія Ігорівна,

старша викладачка кафедри українознавства факультету № 2
Харківського національного університету внутрішніх справ
elnikova_n_i@ukr.net
orcid.org/0000-0002-5061-8226

Мета. Метою дослідження є аналіз особливого типу мовленнєвої поведінки – тролінгу – на різних мовних рівнях (лексико-семантичному, графічному, граматичному). У статті охарактеризовано явище тролінгу як різновид девіантної комунікації. Зазначено, що тролінг виникає як реакція на зміни функціонування медіаплатформ. Зауважено відмінності між тролінгом і флеймом, флудом, спамом, холиваром, хейтингом, кібербулінгом. Проаналізовано мовні засоби вираження тролінгу в українськомовному медіапросторі.

Методи. Під час реалізації мети дослідження ми звернулися до описового методу, який передбачає сукупність процедур інвентаризації, класифікації та інтерпретації досліджуваних мовних явищ у синхронії. Для визначення лексико-семантичної структури досліджуваних тролінг-коментарів використовувався структурно-контекстуальний метод; інтерпретаційний аналіз дав змогу розтлумачити сенс відібраних повідомлень; контекстуальний аналіз допоміг виділити асоціативно пов'язані смислові ознаки текстових коментарів; за допомогою інтроспекції можна було простежити окремі думки, що виникають під час власної активності та реалізуються в аналізованих тролінг-коментарях.

Результати. Результатом розвідки стало визначення тролінгу невід'ємною складовою частиною віртуальної комунікації, що ідентифікується поєднанням специфічних методів, тактик і стратегій поведінки комунікатора. Установлено, що поведінка тролів може виявлятися у двох формах – «товстому» («злісному») і «тонкому» тролінгу. Охарактеризовано явища, що часто ототожнюються із тролінгом, хоча вони мають суттєві відмінності: флейм, флуд, спам, холивар, хейтинг, кібербулінг. Проведено лінгвістичний аналіз тролінгу в українськомовних медіа через мовні засоби на фонетичному, лексико-семантичному, граматичному, синтаксичному рівнях.

Висновки. Під час дослідження було встановлено, що одним із методів виявлення тролів в українськомовному медіапросторі є встановлення емотивних маркерів, що полярно протилежні щодо більшості вербальних одиниць. Засоби вираження стратегії тролів простежуються на всіх мовних рівнях: на лексичному рівні можливе застосування пейоративної лексики, зокрема лайки, індивідуальної словотворчості, зоометафор, ужитих із негативним значенням. Графічні засоби вираження тролінгової мови реалізуються редуплікацією літер і пунктуаційних знаків.

Ключові слова: Інтернет, інтернет-комунікація, девіантна комунікація, тролінг, інтернет-троль.

TROLLING IN UKRAINIAN-LANGUAGE MEDIA: LINGUISTIC ASPECT

Yelnikova Nataliia Igorivna,

Senior Lecturer of the Department of Ukrainian Studies
Faculty № 2
Kharkiv National University of Internal Affairs
elnikova_n_i@ukr.net
orcid.org/0000-0002-5061-8226

Goal. The aim of the study is a comprehensive analysis of a special type of speech behavior-trolling. The article characterizes the phenomenon of trolling as a kind of deviant communication. It is noted that trolling occurs as a reaction to changes in the functioning of media platforms. There are differences between trolling and flame, flood, spam, holivar, hating, cyberbullying. The linguistic means of trolling expression in the Ukrainian-language media space are analyzed.

Methods. To determine and describe the lexical-semantic structure of the studied trolling comments, the structural-contextual method was used; interpretive analysis made it possible to explain the meaning of the selected messages; contextual analysis helped to identify associative semantic features of textual comments; with the help of introspection it was possible to trace individual thoughts that arise during one's own activity and are realized in the analysis of trolling comments.

Results. The result of the investigation was the definition of trolling as an integral part of virtual communication, which is identified by a combination of specific methods, tactics and strategies of the communicator's behavior. It is established that the behavior of trolls can be manifested in two forms – “thick” (“malicious”) and “thin” trolling. Phenomena that are often identified with trolling are characterized, although they have significant differences: flame, flood, spam, holivar, hating, cyberbullying. Linguistic analysis of trolling in Ukrainian-language media through language means on phonetic, lexical-semantic, grammatical, syntactic levels is carried out.

Conclusions. During the study, it was found that one of the methods of detecting trolls in the Ukrainian-language media space is to establish emotional markers that are polarly opposite to most verbal units. Means of expressing the strategy of trolls can be traced at all language levels: at the lexical level it is possible to use pejorative vocabulary, in particular swear words, individual word formation, zoometaphors used with negative meaning. Graphic means of expression of trolling language are realized by reduplication of letters and punctuation marks.

Key words: Internet, Internet communication, deviant communication, trolling, Internet troll.

Вступ. Виникнення віртуальної комунікації зумовлене утворенням Інтернет-простору у сучасному інформаційному суспільстві. Початок XXI століття характеризується стрімким зростанням різноманітних платформ спілкування людей в Інтернеті, як-от: чати, форуми, живі журнали, блоги, месенджери, соціальні мережі, останні з яких нині мають статус глобальних (Фейсбук, Інстаграм, Твітер, Ютуб, Тікток), тому що вони інтегрують величезну кількість користувачів, які відрізняються статтю, віком, національністю й рівнем освіченості. Водночас спілкування між комунікантами носить переважно анонімний характер: кожен користувач медіапростору реєструється під ніком, який не вимагає суцільної ідентифікації з реальною персоною, а це, своєю чергою, може призвести до порушення етики мережевої комунікації та прояву девіантної поведінки.

Віртуальний простір за структурою дещо схожий із реальним спілкуванням, відповідно, сфера, що формується різноманітними засобами зв'язку, відбивається на всіх рівнях людської взаємодії. Окрім мовної, національно-культурної, структурної та соціальної специфіки, інтернет-комунікація визначається ще й емоційним аспектом, який сповіщає про чуттєві переживання учасників віртуального спілкування. Сучасне суспільство окреслюється соціально нестійкими умовами, що спричинює швидкоплинні можливості та громадську насторогу. Персона керується виключно власними потребами, бажаннями та користю, реалізуючи свої ідеї, незважаючи на запити інших членів соціуму, що продукує девіантну форму комунікації, яка зазвичай має провокаційний характер. Майже під кожним постом, викладеним на медіаплатформах, можна побачити залишені інтернет-тролями незвичні коментарі, які вирізняються мовленнєвими особливостями, що викликають здебільшого негативні враження у реципієнтів.

Актуальність цього дослідження зумовлена недостатнім рівнем вивчення тролінгу в лінгвістичному аспекті структури інтернет-текстів, що містять провокативну емотивну інформацію. *Перспективність* теми полягає в лінгвістичному аналізі девіантної комунікації, зокрема тролінгу, що може відкрити шляхи для визначення методів протидії конфліктному спілкуванню. *Наукова новизна* нашого дослідження полягає в тому, що вперше в українському мовознавстві проведено лінгвістичний аналіз мовних засобів, що застосовують тролі в українськомовному медіапросторі.

Серед *завдань* наукової розвідки є визначення феномена «тролінг», розмежування цього поняття з іншими різновидами девіантної комунікації, лінгвістичний аналіз мовних засобів, у яких реалізується тролінг. Вибравши *об'єктом* вивчення мовні стратегії девіантної комунікації, ми визначили як *предмет* цього дослідження мовні одиниці (лексичні, граматичні), які відображають провокативну форму конфлікту в медіасфері. *Мета* статті полягає в аналізі особливого типу мовленнєвої поведінки – тролінгу – на різних мовних рівнях (лексико-семантичному, графічному, граматичному).

Дослідження явища тролінгу базується на матеріалі, що фіксує тексти девіантної мовної комунікації користувачів українськомовного сегменту мережі Інтернет. Наукова розвідка здійснювалася на матеріалі складової частини сучасної української мови, відібраної методом суцільної вибірки із соціальних мереж, блогів, форумів і коментарів на порталах новин, що перебувають у відкритому медіапросторовому доступі. У процесі дослідження застосовувалися такі *методи*, як: спостереження, понятійне моделювання, інтерпретаційний аналіз, контекстуальний аналіз, інтроспекція.

Останнім часом проблеми тролінгу є предметом розвідок багатьох науковців. Одним із перших аспекти тролінг-комунікацій почали досліджувати зарубіжні вчені, серед яких виокремлюємо Дж. Донат, Д. Кроса, Д. Гірша, І. Ксенофонову, Д. Семенова, Н. Формановську, О. Шмакова, М. Акуліч, Р. Внебрачних, Т. Воронцову, І. Стерніна, А. Мозгову та інших. В українському науковому середовищі феноменом тролінгу як методом впливу на політичну свідомість та поведінку особи в межах політичного дискурсу займаються Ю. Кокарча та Н. Кондратенко. Серед правознавців питання патентного тролінгу в Україні у своїх працях вивчає Р. Шишка. Форми та різновиди мережевого тролінгу із соціологічної точки зору аналізують у своїх дослідженнях Л. Гуменюк і Ю. Данько.

На лінгвістичному рівні інтернет-комунікацію в науці вивчають О. Дзюбіна, Т. Полякова, С. Форманова, Є. Нікіфорова й ін. Безпосередньо комунікативні стратегії у своїх працях висвітлює Г. Гущина. Н. Дайнека простежує аспекти дослідження феномена кібербулінгу як різновиду девіантної комунікації. Комунікативну поведінку українськомовних та англійськомовних реципієнтів глобальних соціальних мереж проаналізували Є. Нікіфорова, Л. Швелідзе. Утім комплексного розгляду феномена тролінгу в українськомовних медіа з лінгвістичної точки зору й досі не представлено.

Розділ 1. Тролінг як об'єкт лінгвістичної розвідки

Тролінг є невід'ємною складовою частиною віртуальної комунікації, що ідентифікується синтезом специфічних принципів, тактики і стратегій поведінки. Припускають, що термін «тролінг» запозичили в рибальстві, оскільки в перекладі з англійської мови trolling – це ловіння риби на блешню, введення приманки шляхом її буксирування за допомогою плавзасобу. У віртуальному просторі тролінг так само нагадує риболовлю: реципієнтові надають коментар (наживку) провокативного характеру, на який він емоційно реагує у своїх відповідях, нагадуючи спійману рибку. Якщо звернутися до скандинавської міфології, то в ній тролі зображені спотвореними істотами, що постійно прагнуть заподіяти зло іншим.

У науковому середовищі поняття «тролінг» уперше з'явилося 1996 року у праці «Ідентичність і обман у віртуальній спільноті», його застосувала американська дослідниця медіапростору Дж. Донат, яка вивчала «фальсифікацію особистості» у мережі Usenet. На думку дослідниці, тролінг є своєрідною грою щодо фальсифікації особистості, але без згоди більшості гравців, адже саме ігровий характер, провокація й анонімність відрізняють тролів від інших комунікаторів (Донат, 1996: 49).

Міждисциплінарне вивчення феномена тролінгу запропонувала І. Ксенофонтва на початку XXI ст., характеризує тролінг із психологічної, соціально-філософської та суспільно-економічної точки зору (Ксенофонтва, 2009). У своїх дослідженнях Д. Семенов і Г. Шушаріна визначають тролінг як особливий різновид комунікативної діяльності, акцентуючи увагу на тому, що мережевий «тролінг» – це свідоме створення провокаційних коментарів, які сприяють конфліктові між комунікантами, причому така конфронтація є безпідставною. Необхідно підкреслити, що тролі маніпулюють різноманітними методами: починаючи з примітивних зневажливих коментарів та завершуючи цілеспрямованою роботою цілого колективу людей, які такими діями підривають, а подекуди й знищують роботу всього сайту (Семенов, 2011: 135). Як зазначає Р. Внебращних, тролінг є різновидом віртуальної комунікації, що порушує етику мережевої взаємодії через агресивну, принижувану поведінку, яка застосовується не лише персоніфікованими комунікантами, що потребують уваги й епатажу, а й анонімними користувачами, яких неможливо ідентифікувати у віртуальному просторі (Внебращних, 2012: 49).

Для комунікативної діяльності тролі зазвичай використовують діалогічну форму, що дозволяє побудувати комунікацію в такий спосіб, щоб інформація сприймалася за різними категоріями оцінки (Дускаєва, Коняєва, 2017). Стратегія формується на фатичній інтервенції (мотивованому чи немотивованому стилеві спілкування); ігноруванні інтенцій комунікантів; спонуканні до розвитку діалогу, що провокує співбесідників. Серед причин, якими керуються тролі, психологи називають комплекс меншовартості, агресивність, потребу в емоційному послабленні (Лутовінова, 2019).

Поведінка тролів може проявлятися у двох формах – «товстому» («злісному») і «тонкому» тролінгу. «Товстий» троль у спілкуванні одразу переходить на прямі образи, відкрито погрожує, безапеляційно сперечається, поводить галасливо, відверто цькує реципієнта. Натомість «тонкий» тролінг розпізнати важче, адже така поведінка троля є грамотною, акуратною, вишуканою. Він діє непомітно, намагаючись справити враження інтелегентної людини, любить давати поради «від майстра», надає слово опонентіві, але лише з тією метою, щоб надалі порушити провокації (Михайлова, 2019).

Провокативну діяльність тролів у віртуальному середовищі не слід плутати з іншими різновидами девіантної комунікативної поведінки, які так само поширені в Інтернет-просторі: флеймом, флудом, холіваром, спамом, хейтингом, кібербулінгом і кібермобінгом (Синельникова, 2016).

Флейм (від англ. flame – полум'я) – це процес, який виникає під час комунікації в медіапросторі. Він супроводжується бурхливим обговоренням, у ході якого співрозмовники, як правило, забувають про тему суперечки, переходять на особистості та не можуть вчасно зупинитися. Характерною особливістю флейму є спонтанність, швидкий перебіг подій і завершення за умови остаточної втоми комунікантів або у разі втручання модератора. Поведінка флеймерів спричинена переважно бажанням висловити екстремістські думки, наклеп або залякати співрозмовника. Як зауважує О. Лутовінова, флейм можна трактувати як пусті балачки, тобто розмову із нульовою інформативністю, суперечку заради суперечки (Лутовінова, 2013: 21).

Флуд (у перекладі з англ. flood – повінь, потоп) є процесом розміщення однотипної інформації, що не є новою чи корисною, на форумах, у чатах, приватних повідомленнях, коментарях. Подаватися так інформація може як у текстовому форматі, так і в аудіо- чи відеофайлах. Мотивовані флудери надлишком вільного часу або метою спровокувати співрозмовника на агресію.

Спамом називають рекламну розсилку абонентам без їхньої згоди. У такий спосіб намагаються привернути увагу користувачів і зробити з них потенційних клієнтів, щоправда, така реклама викликає переважно негативні емоції, тому адресати часто блокують таких інформаторів або відправляють до «чорних списків».

Ще одним проявом девіантної комунікації є *холівар* (від англ. holy war – священна війна, спрямована на захист або поширення релігійних поглядів), що позначає безкінечну суперечку учасників віртуального спілкування щодо проблеми, яка не має однозначної розв'язки, водночас кожен зі співрозмовників презентує свою думку як універсальну. Священні війни від інших відрізняє пролонгований період і непохитність, саме тому потенційно нескінчений термін суперечок і фанатична непорушність опонентів таких диспутів і зумовили появу такого жанру спілкування в мережі Інтернет. Як стверджує О. Лутовінова, холівар завжди базується на тематичній дискусії, що містить постановку проблеми «однозначне встановлення кращого», об'єктами таких диспутів, перевагу яких потрібно довести, стають бренди, парадигми й ідеології, прихильність до яких зумовлюється виключно особистими уподобаннями учасників холівару (Лутовінова, 2019: 702).

Хейтинг (від англ. – ненавидіти) – різновид девіантної комунікації в Інтернет-просторі, під час якої особи в агресивній, саркастичній формі із ненавистю та злістю обговорюють певну тему чи постать. Дехто ототожнює хейтерів із троями, оскільки вони своїми висловлюваннями та зауваженнями прагнуть спровокувати людей на емоційний вибух. Однак А. Мозгова констатує, що основним розрізненням між тролінгом і хейтингом є постановка мети аналізованих стратегій. Тролі прагнуть викликати негативні емоції в інших інтернет-комунікантів, водночас хейтери намагаються висловити власний негатив (Мозгова, 2020: 127). Як бачимо, комунікативний акт і тролів, і хейтерів відбувається з негативною конотацією за допомогою вербальних і невербальних одиниць проявів емоцій.

Кібербулінгом вважають процес навмисних образ, погроз, дифамацій, що поширюються в Інтернет-просторі через електронну пошту або інший месенджер. Така форма агресії зумовлена передусім завданням психологічної шкоди, моральним знищенням комунікатора через текстові повідомлення упродовж тривалого часового періоду. Груповий кібербулінг називають *кібермобінгом*.

Розділ 2. Мовні засоби реалізації тролінгу

Явище тролінгу в українськомовних медіа реалізується за допомогою різноманітних мовних засобів на лексико-семантичному, граматичному, синтаксичному рівнях. Слід зауважити, що тролінгові текстові повідомлення можуть бути виражені як експліцитно (доступно), так й імпліцитно (приховано).

На лексико-семантичному рівні спостерігаємо лексеми, що висловлюють агресію через пейоративну лексику, яка реалізує сумніви щодо інтелектуальних або фізичних здібностей реципієнта: «*Боже, люди, заспокойтесь! Вам би когось обісрать. Всі такі продвинуті мамаші тут виступили...пряма не вчителька, а паскуда, дітей поганому вчить...По клубам краще пройдіться, чим там молодь займається, що вживають. А вчителька да, погана, аяяя!*» (<https://www.facebook.com/yan.datsiuk/posts/4727947647230104> (дата звернення: 14.05.2021)); «*Томенко – моральний каліка з психологією ображеної дитини. Такий собі гайдарівський мальчиш-плохиш, який, як і Тимошенко, продав всіх і вся. Політичний лузер і негідник...*» (<https://news.obozrevatel.com/ukr/politics/zrada-i-pretomoga-zelenskogo-i-poroshenko-v-katari> (дата звернення: 15.06.2021)). Некоректні порівняння адресата та його родичів із тваринами чи фольклорними персонажами також репрезентують лексико-семантичний рівень: «*Читуючи коменти лішнєхромосомних навіть не дивуюсь. Одні і теж роками. Примітивність приматів і є в питаннях рефлексій. Незалежність України для них смішно, а жертви з лопати це круто. Колоніальний синдром українців для них смішно, а скульптури з гівна вищий пілотаж*» (<https://news.obozrevatel.com/ukr/politics/rosiya-prohodit-etar-gozradu-imperii> (дата звернення: 13.06.2021)).

Інвективна лексика як феномен соціальної дискредитації суб'єкта реалізується в таких коментарях: «*А я вважаю, що розпад расі не ціна, а паралельний неминучий процес...*» (<https://sensor.net/ua/news/3104792> (дата звернення: 20.11.2020)). Цей приклад фіксує також ератив – свідоме порушення норм літературної мови: *расі* замість *Росії*. В Інтернеті нам трапилися як графічні, так і граматичні еративи: «*ах астаф'ті, не лукаф'ті, фсьо слова, слова, слова!*» (<https://news.obozrevatel.com/ukr/politics> (дата звернення: 20.11.2020)); «*Я теж на стороні вчителя. Хоча я її не знаю всієї історії, прочитавши опус «ЯЖИМАТЬ»ери, зробив висновок, що воно, а можливо і вся сімейка неадекватні*» (<https://sensor.net/ua/news/3107830> (дата звернення: 08.04.2021)). Семантичні еративи вимагають певної обізнаності. Так, Олю Полякову – українську співачку, інколи називають королевою ночі (за аналогією з її однойменною піснею), але це не завадило троллю перейменувати артистку: «*Так вона ж сама з Кіркоровим цієї зими концерт давала. Королева мочи чи якась так*» (<https://tabloid.pravda.com.ua/scandal/60e3f1f34872d/> (дата звернення: 07.07.2021)).

На оказіональному рівні лінгвокреативні можливості тролів можуть бути репрезентовані за допомогою аналогії: «*запорєбріківці, а що ви тут насетесь? там у вас благодать... мости, будинки, а ви тут в наші рєхформи підглядаєте...*» (<https://sensor.net/ua/news/3104769> (дата звернення: 14.05.2021)).

Особливостями граматичного вираження девіантної поведінки можуть бути суфікси суб'єктивної та негативної оцінки, що надають коментарям пейоративності, іронії: «*Геть з України губату тварюку разом з її кодом!!!*» (<https://news.obozrevatel.com/ukr/show/people/dochka> (дата звернення: 10.05.2021)). Із метою провокування тролі часто використовують у своїх повідомленнях прикметники, які несуть негативну оцінку: «*Які вони всі недолугі, нікчемні, неосвічені, йолоповаті від народження ці тупі смердячі ватоцанські хробаки*» (<https://news.obozrevatel.com/ukr/politics/u-tsilomu-zmistovno> (дата звернення: 01.02.2021)).

На синтаксичному рівні у коментарях тролів виявлено значну кількість спонукальних речень характеру, що мають зневажливий характер: «*ВОЛОДЬ, З МОРЯКАМИ ПОНЯТНО. ТИ ФУТБОЛ ДИВИВСЯ ВЧОРА? НАБЕРИ МЕНЕ КАРОЧЄ ПІЗНІШЕ!*» (<https://www.instagram.com/p/CQ5skTQhHw1/> (дата звернення: 10.07.2021)). Речення трапляються як складні, так і прості за будовою, однак слід зазначити, що здебільшого тролі не дотримуються пунктуаційних норм: «*Та тобі кацани зараз розкажуть що це все фейк австрійського генштабу*» (<https://sensor.net/ua/news/3104795/varfolomiyi> (дата звернення: 22.03.2021)). Риторичні фігури – ще одна особливість вираження синтаксичних засобів у медіапросторі: «*А підняття тарифів, це перемога чи реформа?*» (<https://sensor.net/ua/news/3104769> (дата звернення: 10.07.2021)).

Висновки. Учасники спілкування в Інтернет-просторі стикаються із таким явищем, як тролінг, що є проявом девіантної комунікації, пов'язаний із порушенням мережевого етикету, має агресивний характер. Головним завданням тролів є підбурення співрозмовника до діалогу та підірвання його емоційного стану. Мовні засоби вираження тактик тролінгу виявлені на всіх мовних рівнях: фонетичному, лексико-семантичному, граматичному та синтаксичному. Ми дійшли висновку, що мовні засоби вираження тролінгу використовуються переважно для втілення негативнооцінного значення: на лексичному рівні живається інвективна лексика, на словотвірному – суфікси з аксіологічною семантикою, на граматичному – риторичні фігури й порівняльні конструкції. Проте найбільш вдалими з точки зору мовної стратегії тролів є текстові конструкції, у яких поєднується кілька негативнооцінних одиниць різних мовних рівнів. Перспективи подальших наукових розвідок пов'язані з дослідженням мовних стратегій і тактик, до яких звертаються тролі в інтернет-спілкуванні, а також із вивченням мовних засобів, що допомагають реалізувати відповідні стратегії й тактики мовного агресора.

Література:

1. Donath J. Identity and Deception in the Virtual Community. London : Routledge. 1996. 246 p.
2. Внебрачных Р. А. Троллинг как форма социальной агрессии в виртуальных сообществах. *Вестн. Удмурт. ун-та. Серия 3: Философия. Социология. Психология. Педагогика.* 2012. Вып. 1. С. 48–51.
3. Дускаева Л., Коняева Ю. Троллинг в русскоязычных медиа. *Вестник Московского университета. Серия 10: Журналистика.* 2017. С. 84–100. URL: <http://vestnik.journ.msu.ru/books/2017/5/> (дата звернення: 26.08.21).

4. Ксенофонтowa И. В. Специфика коммуникации в условиях анонимности: меметика, имиджборды, троллинг. *Интернет и фольклор* : сб. ст. Москва : Гос. республик. центр рус. фольклора, 2009. С. 285–294.
5. Лутовинова О. В. Языковая личность в виртуальном дискурсе : диссертация ... доктора филологических наук : 10.02.19. Волгоград, 2013. 437 с.
6. Лутовинова О. В. Жанровые характеристики холивара. *Коммуникативные исследования*. 2019. Т. 6. № 3. С. 696–711.
7. Михайлова О. Когда оскорбление воспринимается как шутка? Персональные и ситуативные факторы отключения моральной ответственности свидетеля кибербуллинга. *Журнал социологии и социальной антропологии*. 2019. Вып. 22 (2). С. 55–92. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kogda-oskorblenie-vo-sprini-maetsya-kak-shutka-personalnye-i-situativnye-factoryotklyucheniya-moralnoy-otvetstvennosti-svidetelya> (дата звернення: 26.08.21).
8. Мозговая А. О. Провокационные стратегии троллинг и хейтинг в немецкоязычных интернет-текстах. *Вестник МГЛУ. Гуманитарные науки*. Вып. 2 (831) / 2020. С. 119–131.
9. Семенов Д. И., Шушарина Г. А. Сетевой троллинг как вид коммуникативной деятельности. *Международ. журн. эксперимент. образования*. 2011. № 8. С. 135–136.
10. Синельникова Л. Н. Дискурс троллинга. Дискурс-Пи, Энциклопедия «Дискурсология». 2016. С. 271–279.

References:

1. Donath, J. (1996). *Identity and Deception in the Virtual Community*. London: Routledge.
2. Vnebrachnyih, R. A. (2012). *Trolling kak forma sotsialnoy agressii v virtualnyih soobshchestvah [Trolling as a form of social aggression in virtual communities]*. Vestn. Udmurt. un-ta. Seriya 3: Filosofiya. Sotsiologiya. Psihologiya. Pedagogika. Vyip. 1. [in Russian].
3. Duskaeva, L., Koniaeva, Iu. (2017). Trolling in Russian-language media. *Vestnik Moskovskogo Universiteta. Seriya 10: Zhurnalistika*, 5, 84–100. Retrieved from: <http://vestnik.journ.msu.ru/books/2017/5/> [in Russian].
4. Ksenofontova, I. V. (2019). *Spetsifika kommunikatsii v usloviyah anonimnosti: memetika, imidzhbordyi, trolling [The specifics of communication under conditions of anonymity: memetics, imageboards, trolling]*. Internet i folklor: sb. st. Moskva: Gos. respublik. tsentr rus. Folklor [in Russian].
5. Lutovinova, O. V. (2013). *Yazykovaya lichnost v virtualnom diskurse [Linguistic personality in virtual discourse]: dissertatsiya ... doktora filologicheskikh nauk: 10.02.19. Volgograd [in Russian]*.
6. Lutovinova, O. V. (2019). *Zhanrovyye harakteristiki holivara. Kommunikativnyie issledovaniya [Genre characteristics of holivar]*. Т. 6. No. 3 [in Russian].
7. Mikhailova, O. (2019). When is an insult envisage as a joke? Personal and situational factors of disabling the moral responsibility of a cyberbullying witness. *Zhurnal sotsiologii i sotsial'noi antropologii*, 22 (2), 55–92. Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/n/kogda-oskorblenie-vo-sprini-maetsya-kak-shutka-personalnye-i-situativnye-factoryotklyucheniya-moralnoy-otvetstvennosti-svidetelya> [in Russian].
8. Mozgovaya, A. O. (2020). *Provokatsionnyie strategii trolling i heyting v nemetskoyazyichnyih Internet-tekstah [Provocative strategies for trolling and hating in German-language Internet texts]*. Vestnik MGLU. Gumanitarnye nauki. Vyip. 2 (831) [in Russian].
9. Semenov, D. I., Shusharina, G. A. (2011). *Setevoy trolling kak vid kommunikativnoy deyatel'nosti [Network trolling as a type of communication activity]*. Mezhdunar. zhurn. eksperiment. obrazovaniya. No. 8 [in Russian].
10. Sinel'nikova, L. N. (2016). *Diskurs trollinga [Trolling discourse]*. Diskurs-Pi, Entsiklopediya “Diskursologiya” [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 15.07.2021
The article was received 15 July 2021